

Naar aanleiding van hoofdstuk II van het regeerakkoord (Hoofdstuk II.: Sociale zekerheid en inkomensbeleid (Kamerstukken II, 2012/13, 33 410, nr.15)) van 29 oktober 2012, voor zover dit de uitwerking van de voornemens van de regering op het gebied van pensioenen betreft, hebben enkele fracties binnen de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid de behoefte om de regering enkele vragen en opmerkingen voor te leggen.

De voorzitter van de commissie,
Van der Burg

Adjunct-griffier van de commissie,
Lips

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben vertrouwen in het regeerakkoord en de daarbij behorende doelen. Deze leden hebben enkele vragen aan de regering over de uitwerking van het regeerakkoord.

1.
Is de regering van plan om bij ingrijpende wetswijzigingen ook de generatie-effecten van de desbetreffende wetswijziging en het totaalpakket mee te nemen?
2.
Hoe wordt ten aanzien van het Witteveenkader gewaarborgd dat de geplande bezuiniging wordt behaald?
3.
Heeft de regering inzicht in hoeverre de premies daadwerkelijk worden verlaagd?
4.
Is het waar dat met 40 jaar werken er 70% van het gemiddelde loon aan pensioen kan worden opgebouwd?
5.
Wat is de planning van de wetsvoorstellen aangaande de pensioenen?
6.
Kan de regering een overzicht geven van de planning van de wetsvoorstellen en andere maatregelen uit het regeerakkoord, die de pensioenen betreffen?
7.
Wordt, en zo ja, hoe, het veld betrokken bij de uitwerking van de maatregelen? Wanneer is de Kamer in dit kader aan zet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de voornemens in het regeerakkoord op het gebied van pensioen. Deze leden zijn trots op het Nederlandse collectieve en solidaire pensioenstelsel en onderschrijven de doelstelling van de maatregelen met betrekking tot de AOW en de aanvullende pensioenen: deze voorzieningen ook voor de jonge generaties veilig stellen. Wat de leden van de PvdA-fractie betreft moet de solidariteit tussen generaties, maar ook binnen generaties centraal staan in het Nederlandse pensioensysteem. Zij hebben nog enkele aanvullende vragen.

8.
De commissie Goudswaard concludeerde in 2010 dat er diverse oplossingen voorhanden waren om het pensioenstelsel schokbestendiger en toekomstbestendiger te maken. Deze commissie was van oordeel dat er nauwelijks nog rek zat in de premie, maar dat er gekeken zou moeten worden naar een beperking van de ambitie of in het anders omgaan met risico's, of een combinatie van beide.
De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat er met de lopende discussie over het financiële toetsingskader en de maatregelen in het regeerakkoord een goede invulling is gegeven aan de adviezen van de commissie Goudswaard. Daarnaast spreekt de Kamer al een aantal jaren over het verhogen van de AOW-leeftijd. Om ook in de toekomst

voldoende handen aan het bed en docenten voor de klas te houden, moeten we allemaal langer doorwerken. De aangekondigde verlaging van de fiscaal gefacilieerde pensioenopbouw met 0,4% heeft tot gevolg dat werknemers in staat worden geacht in veertig jaar werken een pensioen te sparen ter hoogte van 70% van het gemiddeld verdiende loon. Veel mensen denken nog een pensioen te ontvangen ter hoogte van (minstens) 70% van het laatstverdiende loon. Is de regering bereid om samen met het pensioenveld te kijken naar de communicatie over de hoogte van het te verwachten pensioen?

9.

De verlaging van de pensioenambitie zou wat de leden van de PvdA-fractie betreft gepaard kunnen gaan met een verlaging van de pensioenpremie. Hoe denkt de regering hierover?

10.

Hoe kan de beleidsregel van De Nederlandsche Bank, die voorschrijft dat de premie moet bijdragen aan herstel, in deze situatie uitwerken? Zou deze beleidsregel eigenlijk niet afgeschaft zou moeten worden? Deelt de regering deze opvatting van de leden van de PvdA-fractie?

11.

De leden van de PvdA-fractie verzoeken om snel een overzicht ontvangen van de diverse pensioenen, die verschillende generaties kunnen en konden opbouwen.

12.

Is het waar dat alle beleidswijzigingen op pensioengebied met ingang van 1 januari 2015 plaats zullen vinden en er geen wijzigingen per 1 januari 2014 plaatsvinden?

13.

Wat betekent het voor de uitvoering voor pensioenfondsen en verzekeraars als zowel de maximering van de opbouwpercentages, de aftopping bij een inkomen boven € 100 000, als het nieuwe Financiële Toetsingskader pensioenen (FTK) met ingang van 1 januari 2015 ingaan?

14.

Kan de regering een uitgebreide planning sturen over de voorgenomen wijzigingen betreffende pensioen?

15.

Kan de regering voor het zomerreces 2013 een hoofdlijnennotitie, dan wel een wetsvoorstel voor internetconsultatie over het nieuwe Financiële Toetsingskader pensioenen naar de Kamer sturen, zodanig tijdig dat er ook nog voor het zomerreces over gesproken kan worden?

16.

De leden van de PvdA-fractie constateren dat binnen de diverse generaties grote verschillen bestaan in pensioenopbouw. Deze leden kunnen het voorstel om het inkomen boven € 100 000,- niet langer mee te laten tellen bij het fiscaal gunstig opbouwen van pensioen steunen. Kan de regering toelichten welke topinkomens onder deze regeling zullen vallen? Valt een directeur groootaandeelhouder bijvoorbeeld wel of niet onder deze aftopping, of een Chief Executive Officer (CEO) van een multinational of bestuurders van corporaties en zorginstellingen?

17.

Is de regering bereid om tijdig maatregelen te nemen indien blijkt dat personen met een topinkomen proberen de aftopping te omzeilen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie hebben naast het inhoudelijk afwijzen van de plannen enkele inhoudelijke vragen.

18.

De regering stelt dat voor personen, die per 1 januari 2013 deelnemen aan een VUT- of prepensioenregeling en zich niet hebben kunnen voorbereiden op de AOW-leeftijdsverhoging een overbruggingsregeling wordt ontworpen. Deze regeling zou dan, al dan niet met terugwerkende kracht, ingevoerd worden per 1 januari 2013. Hoe kan het zijn dat deze regeling enkele weken voor aanvangsdatum niet bekend is? Is het geen plicht van de overheid om hier zo snel mogelijk helderheid over te verschaffen?

19.

De door de regering voorgenomen overbruggingsregeling gaat hoogstwaarschijnlijk gelden voor deelnemers met een inkomen tot 150 procent van het wettelijk minimumloon (WML) en kent een partner- en vermogenstoets (exclusief eigen woning en pensioenvermogen). Betekent dit dat personen met een inkomen boven de 150% van het WML zelf een oplossing moeten zoeken?

20.

Zijn personen met een inkomen van meer dan 150 procent van het WML ook niet personen, die zich niet hebben kunnen voorbereiden op het ontstane AOW-gat? Waarom wordt de rekening bij henzelf neergelegd?

21.

De bezuiniging op de AOW-tegemoetkoming aan personen, die een onvolledige AOW-uitkering hebben, wordt teruggedraaid. Waarom is hiertoe besloten?

22.

Valt het al dan niet in Nederland wonen en werken niet onder de verantwoordelijkheid van betrokkenen zelf met als consequentie dat zij hierna geconfronteerd worden met een onvolledige AOW?

23.

De partnertoeslag voor AOW-gerechtigden wordt met ingang van 1 juli 2014 ingeperkt. Is het in de ogen van de regering gelegitimeerd om personen in het eindstadium van hun carrière met de vervroegde afschaffing van de partnertoeslag te confronteren?

24.

Is de regering bereid in een overzicht toe te lichten om hoeveel personen het gaat met daarbij tevens de mate van inkomensverlies en koopkracht voor deze groep?

25.

Deelt de regering de mening van de leden van de PVV-fractie dat het gemakkelijk is om te bezuinigen op het maximale jaarlijkse opbouwpercentage, maar dat dit in een later stadium resulteert in minder opbrengsten voor de staatskas?

26.

Kan de regering toelichten hoeveel belastinginkomsten op langere termijn gemist worden in de jaren na deze kabinetsperiode?

27.

Een alleenstaande AOW'er, die het huishouden met een volwassene (ook eerste graad bloedverwanten) deelt, heeft in de toekomst nog recht op een uitkering van 50% van het WML, in plaats van 70% van het WML op dit moment. Hoe groot is deze groep? Welke gevolgen hebben de regeringsvoornemens voor de koopkracht van deze groep personen?

28.

Hoe garandeert de regering dat de doorwerkbonus zal gaan leiden tot een fors hogere arbeidsparticipatie van personen boven de 60 jaar?

29.

Op welke wijze is de regering van plan actief te gaan monitoren dat de doorwerkbonus zal leiden tot een fors hogere arbeidsparticipatie van personen boven de 60 jaar?

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA fractie lezen de volgende passage in het regeerakkoord:

		2013	2014	2015	2016	2017	struc
97	Witteveen aftoppen 100 000			-317	-529	-635	-297
98	Witteveen opbouwpercentage						
	-0,4%						
	wv uitgaven (toeslagen)			-36	-60	-72	0
	wv lasten			-1 075	-1 792	-2 150	-1 116

Deze leden constateren dat vanaf een inkomensniveau van € 100 000 niet langer fiscaal gefaciliteerd voor aanvullend pensioen kan worden gespaard. Dit geldt voor zowel voor pensioenopbouw in de tweede als de derde pijler (individuele lijfrenteopbouw). Kasbedragen zijn daarbij leidend.

Voorts stellen zij vast dat het maximale jaarlijkse opbouwpercentage voor nieuwe pensioenopbouw wordt verlaagd met 0,4%. Voor het gebruikelijke middelloonpensioen betekent dit in de visie van deze leden dat jaarlijks een opbouw van maximaal 1,75% van het pensioengevend loon fiscaal wordt gefaciliteerd. De leden van de CDA-fractie wijzen er verder op dat na 40 jaar werken mensen een pensioen opbouwen van 70% van hun gemiddelde loon. De derde pijler (individuele lijfrenteopbouw) wordt op overeenkomstige wijze aangepast. Ook daarbij zijn kasbedragen leidend. Aan de hand van deze passages willen de leden van de CDA-fractie enkele vragen aan de orde stellen. Dit komt omdat de passages in het regeerakkoord niet helder zijn en deze leden een nadere toelichting verlangen van de regering op de volgende punten:

30.

Worden, indien op enig moment het maximale opbouwpercentage omlaag gaat, de pensioenregelingen toch eenmalig aangepast aan de nieuwe situatie? Levert dat een min of meer stabiele reeks op?

31.

Waarom is de opbrengst van de maatregelen zoveel lager in 2015 en ook structureel?

32.

Kan de regering de reeksen geven tussen 2015 en 2040?

33.
Wat gebeurt er met het maximale opbouwpercentage van eindloon en wat gebeurt er met de opbouw van het nabestaandenpensioen?
34.
Kan de regering in een aantal rekenvoorbeelden nader toelichten wat de gevolgen van de voorgenomen maatregelen zijn voor jongeren in vergelijking met ouderen, dat wil zeggen ten aanzien van de generatie-effecten?
35.
Op welke wijze zorgt het regeringsbeleid ervoor dat het pensioen voor jongeren wordt veilig gesteld, zoals wordt aangegeven in het regeerakkoord?
36.
In hoeverre is het realistisch dat ook na de verlaging van de opbouwpercentages, zoals in het regeerakkoord wordt vermeld, mensen een aanvullend pensioen van 70% zullen bereiken?
37.
Wat is in de visie van de regering een realistische omvang van het aanvullend pensioen?
38.
Wat gebeurt er met de staffels voor beschikbare premieregelingen?
39.
De leden van de CDA-fractie constateren dat vermeld staat dat kasbedragen leidend zijn. Betekent dit dat als de bezuiniging niet gehaald wordt de percentages nog verder verlaagd worden?
40.
Wanneer worden mogelijke besluiten genomen tot het verlagen van de percentages?
41.
Verlaging van het Witteveenkader levert de komende jaren eventueel een budgettair voordeel op, maar heeft ook minder belastinginkomsten door lagere belastbare pensioenen tot gevolg. Zijn deze effecten meegenomen in de berekening van de besparing? Hoe groot zijn deze effecten?
42.
Hoeveel pensioenpremie wordt op dit moment jaarlijks betaald en hoeveel minder premie moet er betaald worden om de bezuinigingen op artikel 97 en 98 van het regeerakkoord te halen?
43.
Indien de pensioenfondsen ervoor kiezen om de opbouwpercentages te verlagen, maar niet de premie, welke actie zal de regering dan ondernemen?
44.
Wat zijn de gevolgen van de regeringsvoornemens voor de nog bestaande eindloonregelingen?
45.
De leden van de CDA-fractie wijzen erop dat de pensioenuitvoerders opnieuw zullen moeten investeren in hun bedrijfsvoering om de nieuwe maatregelen te kunnen uitvoeren. Dit zorgt in de visie van deze leden voor

extra uitvoeringskosten. In het licht van de discussie over de kosten samenhangend met pensioenuitvoering blijft dit voor deze leden een valide argument.

Hoe schat de regering de gevolgen voor de uitvoeringskosten in?

46.

De leden van de CDA-fractie wijzen erop dat het fiscale kader een normering kent, die is vormgegeven door onder meer. grondslagen, maxima en indexeringsmogelijkheden. De indexeringsmogelijkheden zijn beperkt tot aanpassing van het pensioen aan loon- of prijsontwikkeling. Verdere aanpassingen met indexering zijn niet mogelijk. Het structureel verbeteren van de pensioenregeling kan alleen binnen de fiscale normen van de maximale opbouw en het absolute maximum (vooralsnog 100% pensioengevend loon). Het reële pensioencontract veronderstelt dat in slechtere tijden wordt gekort en dat in betere tijde uiteindelijk de revenuen worden uitgedeeld aan de deelnemers en andere belanghebbenden. In het verleden gemiste indexatie mag fiscaal worden hersteld met inhaalindexatie (zie hiervoor de site van de Belastingdienst V&A 11-025 d.d. 270911). Maar, gezien het fiscale kader, ook niet meer dan dat. Het fiscale kader zit het uitvoeren van een indexeringsstelsel dat uitgaat van collectiviteit en solidariteit in de weg en is onevenwichtig. Een verruiming van dit kader is daarom gewenst. Die verruiming moet zodanig zijn dat in betere tijden een systeem mogelijk is waarbij de collectieve rijkdom ook collectief wordt gedeeld. Daarnaast leidt het fiscale kader tot kostenverhoging omdat pensioenfondsen gedwongen worden een individuele polisadministratie met betrekking tot de indexatie te voeren. Dat werkt kosten verhogend, wat ongewenst is..

Is de regering bereid om het fiscaal kader aan te passen zodanig dat in betere tijden ook een indexeringsstelsel mogelijk is waarbij de collectieve rijkdom collectief en evenwichtig wordt gedeeld?

47.

Op welke wijze vindt indexering van de maximum opbouw van € 100 000 plaats?

48.

Hoe kijkt de regering aan tegen de pensioenopbouw voor de hogere inkomenscategorieën? In hoeverre volgt hiervoor nog flankerend beleid?

49.

De leden van de CDA-fractie stellen vast dat de pensioenleeftijd momenteel wordt vastgesteld op grond van de levensverwachting. Vooralsnog wordt nog uitgegaan van een verhoging naar 67 jaar. Kan de regering toelichten wat de verwachtingen zijn voor een eventuele verdere verhoging naar 68 jaar?

50.

Wat kunnen de gevolgen van een verdere verhoging van de pensioenleeftijd zijn voor de aanpassingen van de AOW zoals genoemd in het regeerakkoord?

51.

Door de voorgenomen verhoging van de AOW leeftijd kunnen problemen ontstaan wat betreft voor verschillende verzekeringen (arbeidsongeschiktheidspensioenen, arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor ondernemers etc.). Wat is de regering van plan hieraan te doen? In hoeverre worden in dat verband overgangsregelingen overwogen?

52.

Door de verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 krijgt een deelnemer twee pensioenleeftijden: pensioen, dat ingaat op 67 jaar en pensioen, dat ingaat op 65 jaar. Bij verdere verhoging van de pensioenleeftijd ontstaan er nog meer pensioenleeftijden. Deze ontwikkeling heeft mogelijk forse administratieve gevolgen. Wat is de visie van de regering hierop?

53.

De regering heeft de invoering van het nieuwe financieel toetsingskader pensioenen uitgesteld. Hierdoor bestaat de mogelijkheid dat pensioenfondsen zowel in 2014 (het nieuwe Witteveenkader) als in 2015 (vanwege het dan in te voeren FTK) twee maal hun regelingen moeten aanpassen. Dit vergt meerdere keren overleg. De leden van de CDA-fractie maken zich hierover zorgen. Dit betekent namelijk ook dat er mogelijk weer extra kosten moeten worden gemaakt.

In hoeverre kan dit worden voorkomen door mogelijk al vooruitlopend op de invoering van het FTK over te gaan op een nieuw reëel contract?

54.

Hoe kijkt de regering aan tegen de gevolgen van uitstel van het nieuwe financieel toetsingskader?

55

De leden van de CDA-fractie stellen vast dat er komt een overbruggingsregeling komt voor de AOW verhoging. Deze leden hebben hiervoor begrip. Zij vinden wel dat er nog veel onduidelijk is over de nadere voorwaarden van de regeling die per slot van rekening al begin volgend jaar in zal moeten gaan. Wat zijn de precieze voorwaarden die gesteld worden aan de inkomensregeling?

56.

Op welke termijn wordt de Kamer geïnformeerd over de inkomensregeling?

57.

Hoe worden de deelnemers geïnformeerd over de inkomensregeling?

Vragen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie zien de aanvullende pensioenen als een witte vlek in het Regeerakkoord. Er bestaat bij betrokken, zowel jong als oud, grote onzekerheid over de pensioenen. Juist in deze tijd waarin het vertrouwen laag is en dit ook directe negatieve gevolgen heeft voor de economie, moet er meer duidelijkheid komen over de aanvullende pensioenen.

De leden van de D66-fractie constateren dat in het Regeerakkoord staat dat de fiscale facilitering van de opbouw van pensioen wordt ingeperkt door aanpassingen van het Witteveenkader. Deze leden zijn van mening dat tegenover een lagere opbouw ook lagere premies moeten staan. Het is nog maar zeer de vraag of die premies ook daadwerkelijk omlaag gaan, zoals ook het Centraal Planbureau (CPB) opmerkt in de doorrekening van het Regeerakkoord. Deze leden hebben over deze problematiek al schriftelijke vragen gesteld en kijken zeer uit naar de beantwoording daarvan.

58.

Kan de regering nader toelichten of er een visie achter de voorgenomen maatregel zit, of dat het puur om het geld gaat dat de voorgenomen maatregel oplevert?

59.

De leden van de fractie van D66 constateren dat in de beantwoording van de feitelijke vragen bij de behandeling van de SZW-begroting de volgende passage staat met betrekking tot het Witteveenkader: «Als de regeling als fiscaal bovenmatig wordt aangemerkt, wordt de pensioenregeling onzuiver. Een onzuivere regeling komt niet voor facilitering in aanmerking.»

Kan de regering nader op deze bestaande systematiek ingaan?

60.

Op basis van welke criteria kan een regeling als «fiscaal onzuiver» worden aangemerkt?

61.

Kan de regering de systematiek verduidelijken door middel van een aantal voorbeelden? Kan een regeling bijvoorbeeld enkel op basis van de hoogte van de pensioenpremies als «fiscaal onzuiver» worden aangemerkt?

62.

Wat gebeurt er bijvoorbeeld als een pensioenfonds onverwacht dusdanig hoge rendementen heeft gemaakt, dat het pensioenfonds pensioenen kunnen uitkeren, die hoger zijn dan de maximale opbouwpercentages uit het Witteveenkader?

63.

De leden van de D66-fractie constateren dat op 12 december 2012 de motie Van Haersma Buma (Kamerstukken 2012/13, 33 410, nr. 41) is aangenomen.

Kan de regering ingaan op de uitvoering van deze motie? Kunnen de uitkomsten van het CPB-onderzoek kunnen leiden tot wijzigingen van het beleid? Zo ja, wanneer?

64.

De leden van de D66-fractie constateren dat in de schriftelijke antwoorden bij de begrotingsbehandeling SZW 2013 is aangegeven dat betreffende de vervroeging van maatregelen ten aanzien van het nominale contract bezien moet worden of in 2014 in vervolg op het recente septemberpakket nog aanvullende maatregelen moeten worden genomen. Ook wordt gesteld dat de verzwaaring van de buffereis in dat kader overwogen kan worden. De leden zijn benieuwd welke beleidsopties hierbij in beeld zijn?

65.

De leden van de D66-fractie zijn benieuwd naar de stip op de horizon voor het Nederlandse pensioenstelsel. Hoe ziet het pensioenstelsel er wat de regering betreft er over 30 of 40 jaar uit?

66.

Is de introductie van het nieuwe reële contract afdoende om de stip op de horizon te bereiken?

67.

Ziet de regering ook een noodzaak tot andere, meer fundamentele, hervormingen van het pensioenstelsel?